

Makam Nedir?

Daha önce Diziler hakkında bilgi edinmiştik. Makam tabiri Türk ve Ortadoğu (Oryantal) Müziğindeki Beste formlarını oluşturmak (bestelemek) veya icra etmek için kullanılan bir çok müzikal kuralın bütünüdür. Makamın tam tarifini yapmak için Dizi veya Iskala yeterli olmayacaktır.

Makam temel olarak **Dizi**, **Çeşni** ve **Seyir** özellikleriyle tanımlanır.

Makamların dizileri dördü ve beşli seslerin kombinasyonlarından meydana gelir. Aşağıda görmüş olduğumuz temel dördü ve beşli ses dizileridir ve ana makamlar bu dördü ve beşlilerin kombinasyonlarından oluşur.

Çagâh beşlisi
Çagâh dördlüsü

Buselik beşlisi
Buselik dördlüsü

Kürdi beşlisi
Kürdi dördlüsü

Rast beşlisi
Rast dördlüsü

Hüseyini beşlisi
Uşşak dördlüsü

Hicaz beşlisi
Hicaz dördlüsü

Çeşni: Her Makamın belirli „dörtlü“ ve „beşli“ lerden oluşan ana bir dizisi vardır.

Örneğin Kürdi Makamını örnek göstererek çeşni teriminin bizim için tam olarak ne ifade ettiğini anlamaya çalışalım.

(La Üzerinden)
Kürdi Dördlüsü

(Re Üzerinden)
Buselik Beşlisi

Yukarıdaki grafikte de görmüş olduğumuz gibi Kürdi dizisi temel olarak Kürdi dördlüsü ve Buselik beşlisinden meydana gelir. Kürdi dördlüsü ve Buselik beşlisi haricinde eser içerisinde kullanılan diğer 4 lü veya 5 li ler için o eserin çeşni denilmektedir, bu durum için batı müziğinde „Modülasyon“ denilmektedir. Örneğin Kürdi eserlerde Do üzerinden Çargah çeşnisinin kullanılması Makamın önemli bir parçasıdır.

Seyir: Seyir Melodinin gidişatını yani seyrini belirler. Temel olarak Çıkıcı Seyir, İnci Seyir ve Hem çıkıcı hemde incici Seyir olarak üç farklı seyir şekli ile melodiler birbirlerinden ayrılırlar.

Çıkıcı Seyir: Çıkıcı seyir daima pes seslerden başlayarak tiz seslere doğru hareket eder. Genellikle Makamın Karar sesi etrafında dolaşarak başlar.

İnci ve Çıkıcı Seyir: Dizinin ne tiz nede pes olan orta ses bölgesindeki seslerden başlar. Genellikle Makamın Güçlü sesi etrafında dolaşarak icraya başlanır.

İnci Seyir: İnci Seyir daima tiz(ince) ses bölgesinden başlar, genellikle başlanan bölge Makamın birinci veya ikinci güçlü sesi etrafında dolaşarak icra edilir.

Halk Müziğimizin oluşumu ve yapısı itibariyle Makamsal özellikler taşımasına değin gerek icrada, gerekse beste yapılırken makamlar ve makamsal kurallar göz önünde bulundurulamaz. Halkmüziği göç, sıla özlemi, destan, ayrılık, ağıt ve benzer toplumsal konuları işlerken büyük bir çoğunluğunda hiç bir sanatsal kaygı taşımadan, daha sade ve lirik bir müzikal dille bestelenir veya icra edilir. Bütün bunlara rağmen yapmak istediğimiz müziği doğru anlaya bilme, icra ve analiz edebilmek açısından temel Makam teorisini bilmemiz büyük önem taşır. Bubağlamada „Makam“ hakkında yapmış olduğum bu açıklama Makamı ve Makam teorisini anlamamız için yeterlilik taşımamaktadır. Burada amaçlanan Makamın müzikal anlamdaki açılımını açıklamak ve konu hakkında bir fikir edinmektir.

Usûl Nedir?

Herhangi bir melodinin yapısı Ses (Nota) ve Süre (Nota Değeri) ile oluşur. Usûl melodinin zamansal gruplandırılmasını belirler. Usûl nota anahtarından sonra pay ve payda şeklinde not edilir. Pay kısmındaki sayı ana vuruşları, payda kısmındaki sayı ise vuruşlarının zamanını tayin eder. Örneğin „(2/4) İki Dörtlük“ iki zamanlı bir Usûl dür. Aşağıdaki grafikte de gördüğümüz gibi, her ölçü içerisinde toplam iki adet dörtlük nota değerinde nota olacağını gösterir ve böylelikle melodinin yapısı iki zamanlı melodi kümelerinden (ölçülerden) oluşur.

Müziğimiz Usûl açısından çok zengin bir repertuara sahiptir ve türk müziğinde her Usûl ün kendi ismi ve icra biçimi yönünden varyasyonları (velveleleri) vardır. Bizim şimdiye kadar gördüğümüz eserlerde 2 zamanlı Usûl den 10 zamanlı Usûle kadar olan bütün basit Usûllere en az birer örnek eser bulunmaktadır. Ritim ve Usûl konusunda en az Makam kadar kapsamlı ve uzun müzik öğretisi gerektiren bir konudur. Bu bağlamda herhangi bir Usûl, daha önce icra edilmemiş (çalınmamış) olduğunda, sadece teorik bilgilerle anlaşılması hayli zordur. Bu yüzden öncelikli olarak bütün basit Usûllere en az birer eser öğrenmiş bulunmaktayız. Yukarıda 2/4 lük için vermiş olduğum örnekten yola çıkarak diğer Usûlleride aynı şekilde değerlendirebiliriz.